

Täysistunto

Tiistai 17.11.2020 klo 14.00—19.00

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elintarvikemarkkinalain, oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 2 ja 6 §:n sekä sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 199/2020 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Anu Vehviläinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 45 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

15.16 Maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä lähetekeskustelussa oleva elintarvikemarkkinalain muutos tuo tasapainoa ja kasvua ja sen kasvun edellytyksiä koko ruokajärjestelmään. Laki on erittäin tarpeellinen, sillä tavarantoimittajien ja ostajien neuvotteluvoima on epätasapainossa, ja se on ollut sitä jo pitkään. Keskittynyt päivittäistavarakauppa on neuvotteluasetelmaltaan ylivoimainen. Lain taustalla on EU:n kauppatapadirektiivi, jonka tarkoituksena on suojata heikommissa neuvotteluasemassa olevaa myyjää vahvemmalta ostajalta. Hallitus tuo tämän lakiesityksen, jotta elintarvikkeisiin liittyvään kaupankäyntiin tulee selkeämmät pelisäännöt ja ruokajärjestelmän neuvotteluasetelmat tasapainottuvat. On erittäin tärkeää, että lain avulla voidaan puuttua entistä paremmin ruokajärjestelmässä esiintyviin epäterveisiin kauppatapoihin.

Puhemies! Tässä seuraavaksi esiteltynä kolme kohtaa elintarvikemarkkinalain nojalla kielletyiksi tulevista kauppatavoista: ensimmäiseksi, kaupalliset kostotoimet tilanteessa, jossa tavarantoimittaja käyttää sopimusperusteisia tai lakisääteisiä oikeuksiaan; toiseksi, ostajan kieltäytyminen vahvistamasta kirjallisesti toimitussopimuksen ehtoja tavarantoimittajan pyynnöstä; kolmanneksi, liikesalaisuuslain mukaisesti liikesalaisuuksien oikeudeton hankinta, käyttö ja ilmaiseminen on myös kiellettyä, ja tämän lakiesityksen myötä toimintaa tullaan myös valvomaan elintarvikemarkkinavaltuutetun toimesta.

Lisäksi lakiehdotuksessa on erikseen sellaiset kielletyt menettelyt, joista voidaan sopimuksella poiketa, ja näitä ovat myymättä jääneiden tuotteiden palauttaminen tavarantoimittajille ilman, että ostaja maksaa niistä tai niiden hävittämisestä; tavarantoimittajille kohdistetut maksut tuotteiden varastoinnista, esillä pitämisestä, tuotevalikoimaan sisällyttämisestä tai myytäväksi asettamisesta; maksujen vaatiminen myyjältä ostajan tuottamasta mainonnasta tai markkinoinnista; tavarantoimittajan veloittaminen henkilöstöstä, joka sisustaa toimittajan tuotteiden myyntiin käyttämiä tiloja; ja käytäntö, jossa ostaja vaatii ta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 146/2020 vp

varantoimittajaa vastaamaan kustannuksista, joita aiheutuu myydessä tuotteita alennuksella osana myynninedistämistä.

Direktiivistä tehtiin myös joiltakin osin poikkeavia kansallisia säädöksiä, koska niiden katsottiin olevan tärkeitä täydennyksiä kokonaisuuteen ja istuvan paremmin Suomen olosuhteisiin. Tässä neljä esimerkkiä: Ensimmäiseksi, kauppatapadirektiivin mukainen pilaantuvien tuotteiden tilausten peruuttamista alle 30 päivää ennen toimitusta koskeva kieltolaaajennettaisiin koskemaan kaikkia maataloustuotteita ja elintarvikkeita. Toiseksi, myös maksuaika olisi lähtökohtaisesti kaikkien maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kaupassa lain soveltamisalalla enintään 30 päivää, kun se kauppatapadirektiivin mukaan voisi olla muiden kuin pilaantuvien tuotteiden osalta 60 päivää. Kolmanneksi, kauppatapadirektiivin kieltojen soveltamisalaa ehdotetaan yksinkertaistettavaksi siten, että kiellot koskisivat kaikkia maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden toimitussopimuksia, kun ostaja on liikevaihdoltaan myyjää suurempi ja ostajan liikevaihto ylittää 2 miljoonaa euroa. Ja neljänneksi, säädökset koskisivat myös viranomaisia näiden ostaessa kyseisiä tuotteita, kuten esimerkiksi koulujen tai kuntien elintarvikeostot, sekä yli 2 miljoonan euron liikevaihdon ylittäviä ravitsemustoimintaa harjoittavia yrityksiä.

Arvoisa puhemies! Elintarvikemarkkinalain yksi keskeinen parannus on myös uuden elintarvikemarkkinavaltuutetun toimivaltuudet. On erittäin tärkeää, että meillä on jatkossa oma reiluja kauppatapoja valvova elintarvikemarkkinavaltuutettu. Valtuutetulla on lain mukaan oikeus kieltää menettelyn jatkaminen ja hakea markkinaoikeudelta vaatimusten rikkomiseen liittyvien seuraamusmaksujen määräämistä. Lisäksi voimassa olevat määräykset, huomautukset ja julkisen varoituksen antamista koskevat säännökset jäävät voimaan.

No, mitä sitten, hyvät kollegat, tällä lailla voidaan saavuttaa? Ensinnäkin se selkeyttää elintarvikeketjun kaupankäynnin pelisääntöjä. Se luo toimijoiden välille luottamusta. Ruokajärjestelmän vakaus ja ennustettavuus myös lisääntyvät. Toisekseen myös alkutuotannon ja teollisuuden kilpailukyky vahvistuu. Tavarantoimittajan taloudelliset riskit pienenevät, maataloustuottajien ja elintarviketeollisuuden maksuvalmius paranee, edellytykset investoinneille ja tuotantopäätösten tekemiselle lisääntyvät.

Summaten siis: Nyt esitetyllä ehdotuksella uudeksi elintarvikemarkkinalaiksi edistämme hyviä kauppatapoja ja markkinoiden tervettä toimintaa vahvistaen samalla tuottajien neuvotteluasemaa ja koko elintarviketeollisuuden kilpailukykyä. Kasvu ja uudet innovaatiot taas hyödyttävät koko ruokajärjestelmää kuluttajat mukaan lukien. — Kiitos.

15.22 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Kun käyttäytymissäännöt ovat sellaiset kuin ovat, niin en taputa täältä, vaikka mieli tekisi. On hienoa, että hallitus parantaa nyt sitä epäkohtaa, joka on ollut, eli sen pienemmän ja heikommassa asemassa olevan myyjän suhdetta ostajaan. Meillä on erittäin isoja toimijoita kaupan alalla, siksi tämä hallituksen esitys elintarvikemarkkinalain uudistamiseksi on ollut kaivattu ja toivottu, ja nyt se on täällä eduskunnan käsittelyssä.

On todella tärkeää, että pystytään puuttumaan kostotoimenpiteisiin ja että meillä on toimiva viranomainen, joka pystyy tekemään näitä ratkaisuja. Tähän asti on ollut hyvin yleistä, että meillä ei osapuoli tohdi lähteä protestoimaan tai tekemään valitusta siitä, että hänen kohtelunsa on ollut sopimuksen vastaista. Poistaako tämä kaikkea? Ei varmasti, mutta tämä on juuri se toimenpide, joka tarvitsee tehdä, jotta meillä tuottajien asema myös teol-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 146/2020 vp

lisuuteen ja kaupan toimijoihin nähden tulee selkeämmäksi, ja se turvaa sitä tuotantoketjun alkupäätä.

Kun ministeri Leppä tuossa sanoi, että yksi osa on näitten tuotteitten palauttaminen, niin nyt päästään eroon siitä, että myyjä käy viemässä sinne hyllyyn ne tavarat, sitten vielä hakee eli että osapuolet eivät tavallaan ole omilla vastuualueillaan — eri asia, jos sovitaan asioista, sitten on ihan hyvä.

Tämä maksu, 30 päivää: erittäin hyvä asia, jotta näin tehdään, eli epäterveistä kauppatoivoista on hyvä lailla säätää, kun ne eivät ole muutoin olleet toiminnassa. Tämä on vähän niin kuin asia työmarkkinoilla, eli työehtosopimukset on laadittu sen heikomman sopijaosapuolen turvaksi, ja nyt sitä tuodaan keskeisemmin ja vielä tiukemmin myös tänne elintarvikepuolelle.

Kiitos tästä esityksestä hallitukselle ja esittelystä ministeri Lepälle.

15.24 Petri Honkonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Nyt täytyy sanoa, että kun tämä esitys on tullut tänne eduskunnan käsittelyyn, niin kyllä on todella hyvä mieli, ja ministeri Leppä ansaitsee henkilökohtaiset kiitokset tästä, ja koko hallitus, kun tämä esitys on tuotu tänne ja tässä muodossaan.

Kun tapaan työssäni paljon maataloustuottajia, alkutuotannosta elantonsa saavia, niin yksi keskeisin palaute ja toive, jonka aina kohtaan, on se, voi kunpa tämä kauppa Suomessa toimisi reilusti, kunpa saataisiin tämä reilu kauppa Suomeenkin. Suomessahan tämä kehitys on ollut, niin kuin hyvin tiedämme, sensuuntainen, että EU-jäsenyyden jälkeen alkutuottajien saama hinta on kyllä jo alistunut Euroopan laajuisille markkinoille markkinahintojen osalta, mutta sitten taas kaupan osalta kilpailu on vain vähentynyt, ja kauppa on näin saavuttanut liian määräävän markkina-aseman suhteessa alkutuottajiin. Tällä esityksellä tätä epäkohtaa nyt korjataan, saadaan tätä tasapainoa aikaiseksi tuottajien ja ostajien välille.

Itse lähtökohtaisesti aina vastustan uusien viranomaisten tai ikään kuin uusien hallinnon tasojen perustamista, mutta tässä kohtaa se on mielestäni erittäin perusteltua, mitä tulee tähän elintarvikemarkkinavaltuutetun virkaan, koska nyt meillä on aidosti yksi taho, joka tästä vastaa ja jolla on riittävät valtuudet valvoa ja seurata tämän elintarvikemarkkinan oikeansuuntaista toimivuutta.

Uskon, että tämä esitys toteutuessaan tervehdyttää tilannetta. Niin kuin olemme tämän akuutin koronakriisin myötä huomanneet, niin kotimaisen ruoantuotannon kilpailukyky, alkutuottajien, maataloustuottajien toimintaedellytykset ja heidän työnsä kannattavuus ovat aivan avainasemassa siinä, että säilytämme riittävän elintarvikkeiden huoltovarmuuden, ja siinä mielessä tämä esitys kyllä ansaitsee eduskunnassa perusteellisen käsittelyn ja lämpimät kiitokset.

15.27 Anne Kalmari kesk: Arvoisa rouva puhemies! Ajattelin, että nousen oikein tänne pönttöön puhumaan joka kerta, kun elintarvikelainsäädäntö menee parempaan suuntaan.

Lyhyt historia siitä: Oikeastaan hyvät teot alkoivat ministeri Ihalaisen toimesta, kun hän laati määräävässä markkina-asemassa olevien kauppajien lainsäädännön, jossa ei olisi sallittu epätervettä kilpailua. Aika haasteellista oli sitä lainsäädäntöä seurata niin, että tätä ei tapahtuisi, koska ei ollut viranomaista, ja kuten esimerkiksi edustaja Myllykosken puheenvuorosta kuulimme, niin se heikompi osapuoli olisi silloin vielä kärsinyt tästä tilanteesta — esimerkiksi kielletyistä hyllymaksuista tai siitä, että joutuu hakemaan myymättä olevat

Pöytäkirjan asiakohta PTK 146/2020 vp

tuotteensa pois saamatta rahaa niistä, tai siitä, että kaupantekohintoja muutetaan kesken sopimuksen tai katkaistaan sopimus, tällaisia epäterveitä toimintatapoja — ja jos tämä pienempi toimija sitten teki valituksen, häneltä olisi mennyt kaiken hyvän päälle vielä markkinatkin ja todennäköisesti olisi hävinnyt isolle toimijalle, jolla on oikeusoppineita siellä puolustamassa. Silloin oli lottovoitto se, että kun kävimme väistötiloissa Sibelius-Akatemiassa ruokaselontekoa läpi, niin yksimielisesti eduskunta silloin päätti, että haluamme vielä täsmennyksiä ja haluamme ruoka-asiamiehen — silloin haluttiin tällaista, mutta siitä tuli sitten ”valtuutettu” — ja näin 2019 saatiin maaliin lainsäädäntö siitä, että meille tuli elintarvikemarkkinavaltuutettu valvomaan tätä. Edelleenkin ei oikeastaan ollut aivan niin selkeät toimintaohjeet hänellä, miten tulisi toimia, ja monia asioita me valiokuntana yksimielisesti kirjoitimme silloin sinne perustelutekstiin, minkätyyppisiä asioita siellä pitäisi paremmin ottaa huomioon.

Olen todella ylpeä teistä, ministeri Leppä, että nyt olemme tässä tilanteessa. Elintarvikemarkkinavaltuutettu on toiminut vuoden, ja nyt pystymme tarkastelemaan, mitä siellä on tapahtunut, ja kun pystymme tällä UTP-direktiivillä — elikkä Euroopan laajuisestikin on samat ongelmat — pistämään sitä toimeen, niin meillä on valtakirja laittaa sitä vielä vähän paremmin toimeen niin, että nämä epäterveet kauppatavat suitsiintuvat.

No, tarvitseeko sitten kaupan tai elintarvikkeita jalostavien yritysten pelätä tätä? Ei tarvitse, jos toiminta on läpinäkyvää ja rehellistä, aitoa toimintaa. Se ei tarkoita sitä, etteikö saisi olla kovaakin ja raakaa kilpailua ja näin, mutta sen pitää olla rehtiä ja pelisääntöjä pitää noudattaa. Siksi on tärkeää, että elintarvikemarkkinavaltuutettu saa nyt toimintaohjeet siitä, että on tavallaan myöskin kättä pitempää tässä sanktioimisessa. Siellä on huomautusta ja julkista nuhtelua ja sitten ihan sanktioita ja lainsäädäntöprosessia. Mielestäni on tärkeää, että se pelotevaikutus on riittävä ja se on suhteessa siihen toimijan kokoon, ei kuitenkaan niin, että nämä sanktiot olisivat täysin kaikesta liikevaihdosta riippuvaisia, koska silloin mielestäni se sanktiopelote olisi jo liiallinenkin.

Tuossa ministeri kertoi hyvin, mitä kaikkia kieltoja nyt selkeästi lainsäädännön tasolla tulee. En ehkä käy niitä uudestaan läpi, mutta olen mielissäni siitä, että myöskin esimerkiksi tämä tuotteen plagiointi nostettiin nyt hyvin vahvasti tässä. Se on itsestään selvää kaikissa muissakin tuotteissa, että jos joku tekee tuotekehitystyön, niin toinen ei saa sitä kopioida ilman lupaa, mutta elintarvikepuolella ei ole koskaan ollut minkäänlaista lainsäädäntöä tästä — tässä yksi asia, josta olen erityisen kiitollinen.

Käsitlemme tätä hyvin eri kanteilta valiokunnassa, ja varmasti duubioitakin tulee.

15.32 Mats Löfström r: Ärade fru talman! Regeringen föreslår att ändra livsmedelsmarknadslagen så att man tar in förbud mot förfaranden som anses strida mot god affärssed i samband med leveransavtal för jordbruksprodukter och livsmedel när köparen har en större omsättning än säljaren och köparens omsättning överstiger 2 miljoner euro. Livsmedelsmarknadsombudsmannen ska bevaka att förbuden iakttas, och i livsmedelsmarknadslagen tas det in bestämmelser om skydd av konfidentialiteten för uppgifterna om den aktör som anmäler överträdelser. Dessutom föreskrivs det om inspektioner, rätt att få uppgifter, förbud och påföljder. Det här förslaget är mycket viktigt.

Ärade talman! En människa kan leva utan syre i någon minut, utan vatten i någon dag och utan mat i någon vecka. Det finns därför en anledning till varför mat också kallas för livsmedel. Det inhemska jordbruket är grunden i vår livsmedelsproduktion och det är viktigt att Finland kan upprätthålla en hög grad av självförsörjning. På livsmedelsmarknaden

Pöytäkirjan asiakohta PTK 146/2020 vp

finns få stora konkurrerande kedjor. Koncentrationen på marknaden gör att producenter-
nas priser pressas hårt. Producenternas ställning behöver stärkas så att det finns en möjlig-
het för fler att bedriva ett lönsamt jordbruk.

Av en vara som säljs i butiken kan det som bonden eller jordbrukaren får i handen bara
vara en tiondel av varans värde och vad konsumenten betalar i butiken. Det är svårt att göra
studier om exakt hur stor andel av försäljningspriset i butiken som går till primärproducen-
terna eftersom aktörerna inte har någon skyldighet att göra prisinformation tillgänglig,
inte ens till forskare. Det är också något man kunde se på eftersom sådan statistik skulle
vara viktig.

Den här propositionen ska förbättra odlarnas ställning i livsmedelskedjan. Det är myck-
et viktigt och välkommet. Jag tror alla här vill att alla ska få skäligt betalt för det arbete som
man gör och att både butiker och producenter ska ha en chans att bedriva en lönsam verk-
samhet och ha en affärsmässig och social trygghet. Det är skäligt. Det här lagförslaget är en
del i det. Jag vill därför tacka regeringen för lagförslaget.

Arvoisa rouva puhemies! Ihminen voi elää muutaman minuutin ilman happea, muutaman
päivän ilman vettä ja muutaman viikon ilman ruokaa. Siihen on syynsä, että ruokaa kutsu-
taan myös elintarvikkeeksi. Kotimainen maatalous on elintarviketuotantomme perusta, ja
on tärkeää, että Suomi voi ylläpitää korkeaa omavaraisuusastetta. Tuottajien asemaa pitää
vahvistaa niin, että entistä useammalla on mahdollisuus harjoittaa kannattavaa maatalout-
ta. Kaupassa myytävästä tuotteesta voi maanviljelijän tai tuottajan saama osuus olla kym-
menesosa kuluttajan maksamasta hinnasta.

Tällä esityksellä parannetaan viljelijöiden ja muiden asemaa elintarvikeketjussa. Se on
hyvin tärkeää ja tervetullutta. Uskon, että kaikki täällä haluavat jokaiselle kohtuullisen kor-
vauksen tehdystä työstä, niin että sekä kaupat että tuottajat saisivat mahdollisuuden kan-
nattavaan toimintaan ja liiketaloudelliseen sekä sosiaaliseen turvaan — se on kohtuullista.
Tämä lakiesitys on osa sitä, ja siksi haluan kiittää hallitusta tästä esityksestä ja ministeriä
esittelypuheenvuorosta ja hänen tärkeästä työstään tässä asiassa ja myös maa- ja metsäta-
lousvaliokunnan puheenjohtajaa Anne Kalmaria erinomaisesta puheenvuorosta tässä edel-
lä. — Kiitos.

15.36 Anders Norrback r: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys elintarvikemarkkina-
lain muuttamisesta on erittäin tervetullut ja tarpeellinen muutos. Lain keskeisimmät uudis-
tukset koskevat ruoantuottajien parempaa asemaa niin, että lakeja tarkennetaan ja selkey-
tetään. On erittäin tärkeää, että lainsäädäntö ottaa entistä paremmin huomioon tuottajat ja
heidän asemansa ruokatuotantoketjussa. Elintarvikevaltuutettu tulee olemaan erittäin tär-
keässä asemassa, jotta lakiin tehtyjä muutoksia jatkossa myös noudatetaan. Kotimaisen
ruoan merkitys ja samalla arvostuksen nostaminen tulee olla keskiössä ruokakeskustelus-
sa. Kotimaisen puhtaan ruoan tuotanto on koko Suomen asia, ja tuotanto ja tuottajien ase-
maa parantava lainsäädäntö on avainasemassa myös, kun pyrimme saamaan ruokatuotan-
nosta vientituotetta maailman ruokamarkkinoille.

Ärade talman! Förändringarna i livsmedelsmarknadslagen välkomnas. Det är ingen hem-
lighet att matproducenternas ställning i livsmedelskedjan inte varit på samma nivå som de
övriga aktörerna i näringskedjan. De andra aktörerna har i flera fall alltför stor makt när det
gäller avtal och andra överenskommelser.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 146/2020 vp

Närmat, närproducerade råvaror värdesätts högt i dag av livsmedelskonsumenterna, som blir allt mer medvetna om hur valen inverkar på deras närmiljö. Nu efter att vi har fått förslaget är det vårt ansvar som lagstiftare att se till att producenterna genom en uppdaterad lagstiftning har möjligheter att förstärka hela branschen och möjligheter att utvecklas och få ett skäligt pris för det arbete som primärproducenterna gör.

Det är så att det här är en viktig pusselbit i den helhet som vi jobbar med för att trygga den inhemska livsmedelsproduktionen. Den hjälper inte ensam. Därför vill jag tacka de inhemska konsumenterna som långt i dag prioriterar inhemska livsmedel. Det är en lika viktig del, om inte ännu viktigare.

Ja viimeksi: paljon kiitoksia ministerille ja koko hallitukselle tästä erittäin hyvästä aloitteesta. — Kiitos.

15.39 Anne Kalmari kesk: Arvoisa rouva puhemies! Vielä kysyisin ministeriltä tässä lopuksi: Tulee varmaan aika paljon vastaväitteitä ja duubioita siitä, että kun Euroopassakin, kun UTP-direktiiviä pistettiin toimeen, oli tällaisia liikevaihtokategorioita, niin miksi meillä on tällainen selkeä 2 miljoonaa. Itse ajattelen, että se jos mikä on selkeätä toimintaa ja tarkkarajaista. Meillä oli selvityksen mukaan 3 200 elintarvikkeita ostavaa yritystä tai kauppaa, ja tämä kohdistuisi nyt sitten vain 300 elintarvikevalmistajaan ja toki sitten kauppoihin, mikä on todella keskittynyttä. Olihan se aika outoa, että meidän määräävän markkinaosuuden lainsäädäntökin koski vain näitä kahta kotimaista, ja vaikka tämä yksi on huomattavasti pienempi täällä, niin Euroopan laajuisesti se on suurin halpatuotteitten ostaja, ja sitä ei silloin aikoinaan tämä lainsäädäntö koskenut. Mikä on mielipiteenne tästä 2 miljoonasta eurosta tai perustelut sille?

15.40 Mikko Lundén ps: Arvoisa rouva puhemies! Kiitän kanssa ministeri Leppää ja muita kansanedustajakollegoita tästä hyvästä keskustelusta. Tahtoisin silti näin, voi sanoa suoraan, kaupan edustajana ja oppositiopoliitikkona tuoda ihan muutaman henkilökohtaisen näkökulman tähän asiaan.

Eli kotimainen ruoka ja ruoantuotanto ovat arvokysymyksiä. Erityisesti tänä vuonna olemme nähneet, miten välttämätöntä ja arvokasta kotimainen ruoantuotanto on. Jos luotaisimme suomalaisten mahantäytteen tuontiruoan varaan, olisi nälkä tuttu vieras monesakin suomalaisessa kodissa kriisin tullen. Viime vuosina ovat ruokaketjun ongelmat olleet niin kotimaisen kuin EU-keskustelun keskiössä, ja hyvä niin. Tämän keskustelun tuloksena on syntynyt unfair trade practice -direktiivi, jonka kansallisesta täytäntöönpanosta tänään keskustelemme. UTP-direktiivin lähtöajatuksena on epäterveiden kauppatapojen kitkeminen ruokaketjusta erityisesti maataloustuottajien ja pientuottajien etua silmällä pitäen.

Sinänsä hyvän asian, ruokaketjun reilujen kauppatapojen, edistäminen on kuitenkin saanut hallituksen käsissä mielestäni erikoisen lopputuloksen. Direktiivi itse käsittelee koko ruokaketjua, mutta hallituksen esitys keskittyy yhteen asiaan, suomalaisen kaupan arvioimiseen. Pienellä paikkakunnalla toimivan K-ruokakaupan kauppiaasyrittäjänä minun on vaikea tunnistaa esitettyjä syytöksiä — tämä on monen muunkin mielipide — saatikka nähdä, että tämä leimakirveen heiluttelu edistäisi suomalaisen maatalouden asiaa. Kauppa ja kauppiaat ostavat vain vähän elintarvikkeita suoraan maatalousyrittäjiltä. Siksi onkin perin omituista, ettei hallituksen esitys, toisin kuin direktiivi, käsittele nykytilan arvioinnin ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 146/2020 vp

säätelyn tarpeen osalta muuta kuin kauppaa. Jos hallituksen tavoite todella olisi sama kuin direktiivin, suojella ruokaketjun pienempiä osapuolia, olisi sen esityksessään tullut käsitellä myös maatalouden ja elintarviketeollisuuden välisiä sopimussuhteita. Näin esityksen perusteluissa olisi mielestäni pitänyt tehdä.

Arvoisa rouva puhemies! Käsiteltävän esityksen suurin omituisuus on kirjattu jo hallitusohjelmaan. Lainaus Marinin hallitusohjelmasta: ”Hillitään päivittäistavarakauppojen ylivoimaista neuvotteluasemaa lainsäädännön toimin, muun muassa private label -tuotteet.” Tämä nyt käsiteltävä esitys ei ole vielä tuonut selvyyttä, mitä tällä lauseella oikein tarkoitetaan. Lakiesityksessä kaupan omia merkkejä, private labeleita, käsitellään siis liikesalaisuuksien väärinkäyttöön viitaten. Hallituksen esitys antaa harhaanjohtavan kuvan kaupan omien merkkien perustumisesta laajasti kopiointiin. Sanon tämän nyt näin, että suomalaisen kaupan — nimenomaan suomalaisen kaupan — omat merkit eivät ole tuotekopioita, toisin kuin on ehkä saanut julkisuudesta väärin ymmärtää. Jokainen kuluttaja tietää, että kun ostaa esimerkiksi suomalaisen kaupan omaa merkkiä, esimerkiksi Pirkkaa, hän ostaa Pirkkaa. Itse direktiivissä ei kaupan omia merkkejä käsitellä lainkaan, mutta suomalaisessa keskustelussa niistä on jonkin omituisen mutkan kautta tullut koko asetuksen pihvi.

Ensinnäkin: Suomalaisen ruokakaupan toimijoilla, kansainvälisestä kilpailusta poiketen, on kaupan omien merkkien osuus pieni, alle 30 prosenttia. Eurooppalaisessa vertailussa osuus on usein lähempänä 40:tä prosenttia.

Toiseksi: Kaupan omien merkkien tuottamisessa se on päinvastoin usein kaupan alan yritys, joka luovuttaa omia uusia reseptejään valmistajalle tuotteen valmistusta varten, ei toisinpäin. Eli ei toisinpäin. Haluan painottaa sitä kanssa.

Sitten kolmanneksi: Kaupan merkit ovat olleet lukuisille elintarvikealan pienille ja keskisuurille yrityksille tie kannattavaan kasvuun. Kysytään asiaa vaikka Juustoportilta tai Pielispakarilta. Heille yhteistyö suomalaisen kaupan alan toimijan kanssa on tarjonnut vakaan tien kasvuun niin omien brändien kuin kaupan omien merkkien valmistamisen kautta.

Viimeiseksi: Kuvitteellisen tuotteiden kopioinnin sijasta on julkisuudessa viime viikoina onneksi käsitelty myös todellista ongelmaa, arvokkaiden tuotebrändien ja tuotemerkkien kopiointia. Sitä yksinkertaisesti ei voi hyväksyä, ei missään nimessä. Tähän toivon tulevaisuudessa myös hallituksen ja vastuuministerin keskittyvän, sillä tässä on todellinen ongelma, jolla heikennetään kotimaisten elintarvikealan yritysten menestyksen edellytyksiä.

Arvoisa rouva puhemies! Kaiken kaikkiaan laki elintarvikemarkkinalain muuttamisesta toistaa tälle hallitukselle valitettavan yleisen virheen: EU-säätelyn vetäminen kotimaisissa käsissä vielä esitystäkin tiukemmaksi. Nykytilan arvioinnin kaupan toimintatapoja koskevat, hyvin pahantahtoisesti esitetyt osuudet ovat vanhentuneita ja puutteellisia, tai niillä ei yksinkertaisesti ole mitään tekemistä nyt esitetyn lainsäädännön kanssa. Koronaepidemia on asettanut kaikki suomalaiset ja suomalaisen ruokaketjun koetteille. Hallituksen olisi viimein aika nähdä vahvat kotimaiset toimijat niin alkutuotannossa, teollisuudessa kuin myös kaupassa edellytyksenä sille, etteivät suomalaiset maatilat jää tyhjiksi seuraavan kriisin koittaessa. Vahva ruokaketju säilyy vain, kun takaamme kotimaisille toimijoille tasapuolisen toimintakentän kilpailla kansainvälisten toimijoiden kanssa. EU-direktiiviä kansallisesti tiukemmalle ruuvaamalla emme tässä taatusti onnistu. Suomalainen maatalous ansaitsee sääntelynkin puolelta paljon parempaa kuin tämänkaltaista jakolinjaa eri toimijoiden välillä. Suomalainen kauppa on suomalaisen maatalouden paras kumppani. — Kiitos.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 146/2020 vp

15.45 Anne Kalmari kesk: Arvoisa rouva puhemies! Oli hyvä, että edustaja Lundén käytti tämän puheenvuoron. Haluan oikaista muutamia asioita.

Siis tämä lainsäädäntöhän nimenomaan koskee myös elintarvikejalostajia, ei pelkästään kauppaa. Ja missään tapauksessa ei ole tarkoitus kieltää private labeleita. On hyvä, että kuluttajille on erilaisia vaihtoehtoja ja se, joka tarvitsee halvan ruokakorin, sen myös löytää kaupasta. Sen sijaan on tarkoitus kitkeä juuri sitä mainitsemaanne plagiointia, suoraan toisten tuotekehityksen tai tuotemerkin kopiointia. [Mikko Lundén: Oikein!] Eihän se ole missään muuallakaan sallittua.

15.46 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Lundén otti kyllä oikean asian esille. En palaa niihin, mitä edustaja Kalmari totesi, että mikä on tämä vaikuttavuusalue ja mihinkä tätä on suunnattu, mutta erityisen tärkeää on myös valiokunnassa keskustella tämä asia niin, että se tulee ymmärrettäväksi kaikille ja lainsäädäntö siltä osin tulee olemaan kristallinkirkas.

Itseäni huolettavat ja ovat huolettaneet jo viime vaalikaudella ne esimerkit, esimerkiksi vaikkapa nyt kuvitteellisesti nyhtökaura, joka oli innovaatio ja jota kehitettiin. Aika nopeasti toimija ilmoitti, että hän sai melko voimakkaita vaatimuksia, että pitää ruveta tuottamaan nyhtökauraa myös private label -tuotteena. Siinä kohtaa sille tuotteen kehittämiseksi pitää olla aikaa, että siitä tulee brändi ja se pääsee markkinoille. Määräävässä markkina-asemassa oleva kauppa voi liian nopeasti tehdä sitä, että tuote ei pääse hyllyyn, ennen kuin tuotetaan jotakin samaa myös kaupan omalla tuotemerkillä. Siihen toivottavasti tässä päästään kiinni, että tulee ikään kuin patenttisuoja.

Minäkään en tunnista sitä, että meillä olisi reseptiikan kopioimista, ja eihän tuoteselosteista saakaan sitä selville, kuinka tuote on valmistettu. En tunnista, että nyt aivan tällaista olisi. Sehän tarkoittaisi, että kaupoilla olisi omia jalostamoja sillä tavoin, että he voisivat hakea jonkun tuotteen ja laittaa sitä. Satakunnassa kasvatetaan broilereita, ja sen minä tiedän, että kyllä siellä on paljon niitä tuottajia, jotka tekevät sitä samaa tavaraa kuin on Jalostajalla myös kaupan tuotemerkillä. Se mahdollistaa sen, että meillä paikallinen Onnipukka pystyy kuluttajille tuottamaan ja myymään sitä halvemmalla, kunhan siihen ei sisälly sitä, mitä tietysti tälläkään ei pystytä muuttamaan, eli tätä käänteistä, negatiivista huutokauppausta ja sen nopeatahtisuutta, että jatkuvasti joudutaan kilpailemaan, päästäänkö sinne kauppojen hyllyille ja niin edelleen.

Kaiken kaikkiaan en minä vielääkään lakkaa taputtamasta.

15.49 Petri Honkonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tosiaan tässä on kuultu paljon kiitosta tähän esitykseen, ja ne ovat kaikki hyvin aiheellisia. Tässä esityksessä tämän lain soveltamisala kattaa myös julkiset hankinnat, julkisten toimijoiden tekemät elintarvikeostokset, ja tähän kokonaisuuteenhan toki liittyy myös sitten ihan normaali hankintalain mukaan tehtävä elintarvikehankinta, ja siinä on ollut isoja ongelmia. Muun muassa Hansel Oy:n tekemät isot elintarvikekilpailutukset ja -hankinnat ovat nousseet paljon julkiseen keskusteluun, koska siinä ei ole toimittu sen hengen mukaisesti, mitä edellisessä hankintalain päivityksessä tämä eduskunta ja talousvaliokunta silloin linjasivat, että myös pienemät toimijat pääsevät tarjoamaan omia tuotteitaan näissä isoissa kokonaishankinnoissa.

Olisinkin kysynyt ministeriltä: nyt kun tältä osin tässä elintarvikemarkkinavalvonnassa päästään oikeaan tilanteeseen, onko sitten ylipäättänsä hankintalainsäädännön päivittämisessä vielä sellaisia haasteita, jotka pitäisi laittaa kuntoon?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 146/2020 vp

15.50 Anne Kalmari kesk: Arvoisa rouva puhemies! Vielä yksi kysymys. Se tuli esille silloin kun tapasimme valiokunnan kanssa elintarvikemarkkinavaltuutettua syksyllä tai viime keväänä. Silloin nousivat esille hämäävä mielikuvamarkkinointi ja alkuperäväärennökset. Pystyykö tämän lainsäädännön avulla myös näihin asioihin paremmin tarttumaan, vai onko se sitten oma tarinansa?

15.51 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Aivan, juuri se asia, mikä itselläkin on jäänyt huomiotta. Se on tärkeää nostaa esille.

Sitten tämä kelpoisuusvaatimus, joka nyt saamani tiedon mukaan on vielä lausuntokieroksen jälkeenkin muuttunut: Mikä ministerin näkemys on siitä, miksi? Lainsäädäntö tällä sektorilla on erittäin monitahoinen ja moni-ilmeinen. Tässä pitää olla juridista ymmärrystä, ettei meillä nyt pääse tapahtumaan sitä, että tulisi eteen tilanne, missä voitaisiin jo katsoa, että tavallaan osaamisvaatimukset eivät olekaan välttämättä sellaisia kuin pitäisi olla ja tarvitsee palkata armeija melkein osaavia sen sijaan, että palkattaisiin yksi osaava.

Puhemies Anu Vehviläinen: Ministeri Leppä, 2 minuuttia.

15.52 Maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kiitoksia palautteesta ja kannustuksesta ja tästä keskustelusta. Pari kolme huomiota.

Ensinnäkin ongelmahan on Euroopan laajuinen. Emmehän me muuten olisi muuttamassa meidän elintarvikemarkkinalakia direktiivin pohjalta. Tämä asia on tunnistettu Euroopassa muuallakin. Se ero, mikä meillä elintarvikemarkkinoilla on keskimäärin muualle Eurooppaan, on meidän kaupan erittäin vahva keskittyminen. Ei tällaista keskittymistä ole missään muussa Euroopan unionin maassa kuin Suomessa. Siksi me tarvitsemme — mitä valiokunnan puheenjohtaja täällä totesi — näitä meille ja meidän rakenteeseen paremmin sopivia joustoja, joita tämä direktiivi mahdollistaa, muun muassa tämän rajan osalta niin, että se on meillä riittävän kattava.

Tätä direktiiviä on odotettu myös muualla kuin Suomessa. Se on tullut hyvin selväksi tuolla kollegoiden kanssa ja myöskin komission kanssa keskustellessani.

No, sitten näihin kysymyksiin.

Hankintalain osalta tärkeintä on se, että sitä noudatetaan ja että sitä valvotaan. Mielestäni ne säädökset ovat kohtuullisen kohdallaan, mutta noudattamisessa ja osaamisessa on vielä paljon tehtävää.

Alkuperämerkintöjen osalta tällä ei ole suoraa kytköstä, mutta välillinen kytkös kyllä sen oikeudenmukaisuuden kautta.

Sitten kelpoisuusvaatimusten osalta: Miksi muutettiin niin, että siellä voi olla muikin kuin juristi elintarvikemarkkinavaltuutettuna? Siksi, että elintarvikemarkkina on hyvin laaja-alaista osaamista vaativaa. Siellä ei pelkällä puhtaalla juristeriikalla pärjää, vaan siellä tarvitaan muutakin, kaupallista osaamista. Siksi tulee se mahdollisuus siihen, että markkinavaltuutettu itse voi olla myöskin muuta, mutta toimistossa pitää olla totta kai juridista osaamista. Se on se peruste siihen.

Sitten näistä markkinoista ja private labeleista, eli ei kukaan ole kieltämässä private labeleita, mutta siltäkin osin sanon sen saman sanan: toiminta pitää olla reilua. Sen pitää olla läpinäkyvää, eikä oikeudettomia saantoja pidä kenenkään sieltä saada, vaan ne pitää sopia hyvässä yhteisymmärryksessä. [Puhemies koputtaa] Se on se, mikä tämän koko lain

Pöytäkirjan asiakohta PTK 146/2020 vp

juju on. Sillä, joka toimii oikeudenmukaisesti ja reilusti, ei ole mitään pelättävää, niin kuin edustaja Kalmari tässä sanoi.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin maa- ja metsätalousvaliokuntaan.